

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI-ORSZÁGOS- KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1904. ÉV II. NEGYEDEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 1772 db., áthelyezés útján 21 db., ajándék útján 189 db., vétel útján 169 db., összesen 2151 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példány címén beérkezett gyászjelentés 1676 db., zárszámadás és üzleti jelentés 1254 db., egyházi körlevél 81 db., perirat 16 db., hivatalos iratok 177 db., műsor 507 db., alapszabály 223 db., szinlap 2469 db., falragasz 857 db., vegyes 441 db., összesen 7701 db., prónyomtatvány.

Vételre fordítottatott 1047 korona 40 fill. és 123 márka 95 pfen.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: A m. szent korona országának Vöröskeresztesztyete (2 db.), Berényi Kálmán (2 db.), Bibliothéque Nationale, Rio de Janeiroból (18 db.), Budapest székesfőváros tanácsa, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (4 db.), Callimachi A. Bucarest, J. Crerar library Bombay, Czóbel István Késmárk. De Caubertin Pierre Paris, Del Prato A. Parma, Erdélyi Gyula (5 db.), Erdélyi Pál, Esztergomi székesegyházi főkáptalan (7 db.), Fitos Vilmos, Földmivelésügyi m. kir. miniszterium, Földtani intézet igazgatósága (2 db.), Főrendiházi iroda (3 db.), Fraknoi Vilmos (2 db.), Gyóry Árpád Bécs (2 db.), Hazai Hugó, Handelsministerium Bécs (2 db.), Hodinka Antal Bécs, Horváth Géza (43 db.), Jedlicska Pál Nagyszombat, Kais. Akademie der Wissenschaften Bécs (2 db.), Kassai Vidor Vác, Képviselőházi iroda (15 db.), Kereskedelemügyi m. kir. miniszterium, Köngl. universitets-

bibliothek Upsala, Kőrösi József, Lehoczky Tivadar Munkács, M. kir. állami számvevőszék elnöksége, M. kir. központi statisztikai hivatal (2 db.), Magyar mérnök és építészegylet, M. Tud. Akadémia (2 db.), Magyarországi Kárpátgyesület Igló (2 db.), Mahler Ede (2 db.), Makay Béla, Matica Srpská Újvidék, Melich János, Özv. Molnár Mórné (7 db.), Nagy Mór Kolozsvár, Pannonhalmi főapát (2 db.), Pénzügyminiszterium (2 db.), Récsy Viktor Pannonhalmi (3 db.), Société royale des sciences Gothembourg, Statist. Central-Commission Bécs (4 db.), Szalay Imre (6 db.), Id. Szinnyei József, Tudományegyetem tanácsa (5 db.), Váczi kir. orsz. fegyintézet igazgatósága, Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszterium, Varjú Elemér, Walter Gyula Esztergom (3 db.), Weiss Emil Bánfalu (2 db.).

A könyvtár helyiségeiben 5211 egyén 12.693 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 614 egyén 869 kötetet használt.

A befolyt évnegyedben 1604 munka osztályoztatott, melyekről összesen 2104 czédula készült. Kötés alá készítettett 313 mű 372 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 469 csomag érkezett; ugyaninnen 576 levél expedíaltott, amiből 166 reklamálás volt. Az 1897. évi XLI. t.-czikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 11 esetben kérétt.

II.

A *kézirattár* 111 kötet kézirattal, 1 darab irodalmi analectával és 39 darab irodalmi levéllel gyarapodott.

Ajándékozók voltak: Fraknoi Vilmos, Glatz Károly, Kéry Gyula és Rexa Dezső. Vételre összesen 638 korona és 21'65 b. márka fordított.

Szerzeményeink közül kiemelendő Béli István gazdag czímergyűjteménye, két szobatos énekes és imádságos könyv, Rész Ensel Sándor börtönügyi adat-gyűjteménye, Korabinszky önéletrajza, I. G. Bourscheid »Art Gabalistique« című műve, mely Herczeg Grassalkovich Antalné, sz. Esterházy Mária grófnőnek ajánlatott s végül 70 darab újabban szerzett sügőkönyv Almásy Tihamér, báró Bánffy Farkas, Északi Károly, Hiador (Jámbor Pál), Ifj. Lendvay Márton, Obernyik Károly, Szenvey, Szigeti József, Tóth Ede, Vahot Imre kiadatlan eredeti, továbbá Csató Pál, Csepregi Ferencz, Czakó Zsigmond, Egressy Gábor és Béni, Fánecs Lajos, Feleky Miklós, Gondol Dániel, Jakab István, Kovacsóczy Mihály, Mártonffy Frigyes, Paulay Ede, Szerdahelyi Kálmán és József, Szigeti József és Toldy István kiadatlan fordított színműveivel. A levelestár Schwartner Márton Gamauf Gottliebhez írott levelein kívül legújabbkori írók leveleivel gyarapodott.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytattattott az irodalmi levéltár betürendes átalakítása.

Az évnyegyed folyamán 109 kutató 242 kötet kéziratot és 27 darab irodalmi levelet használt.

III.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnyegyedben ajándék útján 94, vétel útján 121 darabbal, letétemény útján 351 db. számszerint átvett irattal és egy levéltárnak mintegy 3000 darabra tehető, még számba nem vett anyagával gyarapodott.

Vásárlásra fordítottatott 263 korona és 15 márka.

A törzsanyag gyarapodásából 5 db. esik a középkori iratok, 45 db. az újkabkori iratok és 100 db. az 1848/49-iki iratok és nyomtatványok csoportjára.

Ajándékaikkal gróf Csáky Albin v. b. titkos tanácsos, az országgyűlés főrendi házának elnöke, Farkas Balázs országgy. képviselő és Gaál Jenő min. tanácsos, műegyetemi tanár urak, örök letéteményeikkel Szarvaskendi Sibrik Kálmán bozsáki földbirtokos, báró Bánffy Dezső v. b. titkos tanácsos, gróf Festetich Leoné és gróf Teleki Sándorné szül. Kende Iska — utóbbiak a báró Bánffy, illetve Kubinyi és Kende családok letéteményeinek kiegészítéseül — gyarapították gyűjteményünket.

A törzsanyag gyarapodásából 4 db. zalavármegyei középkori oklevelen kívül egy 1546-iki számadástöredék a győri és komáromi várakra vonatkozó adatokkal, Lippay György esztergomi érseknek III. Ferdinándhoz írt két levele és Bartenstein ausztriai alkanczellár levele Mária Teréziához érdemel különösebb figyelmet. Az 1848/49. szabadságharczra és szereplőire vonatkozó gyűjteményünk az országgyűlés irományainak és a kiáltványoknak 87 dbot kitevő sorozata mellett Szemere Bertalannak 1862-ből és Gelich Rikkardnak 1856-ból származó leveleivel gyarapodtak.

A nemesi iratok 58 címereslevél másolatnak néhai Bély István irodalmi hagyatékából származó gyűjteményén kívül 2 db. eredeti címereslevéllel, úgymint 1. 1606 július, Gyulafehérvár Rákóczy Zsigmondnak ismeretlen egyén részére adott címereslevelével és 2. 1608 decz. 2. Bécs. Gávai Gaál Jánosnak II. Mátyástól nyert címereslevelével, továbbá Pozsony vármegyének 1756 április 6-án a Farkas család részére, és Torda vármegyének 1831 okt. 20-án Nagysolymosi Szabó Dániel és Mózes részére kiadott nemesi bizonyítványával, valamint az 1831. és 1833. évekből a Nagysolymosi Szabó család nemességbizonyítására vonatkozó 3 db. irattal gyarapodott. A Kubinyi család levéltárából négy eredeti armalis járul a sorozat kiegészítéséhez, u. m. 1. 1418 július 4. Strassburg. Mohorai Vid címereslevele Zsigmond királytól;

2. 1431 decz. 8. Milano. Paczali Peres András címereslevele Zsigmond királytól; 3. 1579 április 13. Pozsony. Baross Péter címereslevele Rudolftól; 4. 1649 szept. 20. Pozsony. Ronyak János címereslevele III. Ferdinándtól.

A családi levéltárak sorozata a Szarvaskendi Sibrik család több ezer darabból álló levéltárával gyarapodott; ez a 71-ik családi levéltár, mely örök letéteményként intézetünkben nyert elhelyezést. A korábbi letétemények közül a báró Bánffy család levéltára néhai báró Bánffy Ferencz irataival, a Kende család levéltára a család Czégényben őrzött irataival, a Kubinyi családé a néhai Kubinyi Ferencz hagyatékából Kovaron utólag megtalált iratokkal nyert kiegészítést.

A lefolyt évnegyedben 112 kutató 23.112 db. iratot használt. Külső használatra kikölcsonőztetett 6 téritvényre 23 db. irat.

A törzsanyag szaporulatainak feldolgozása és a szerzemény-könyvkiegészítése mellett a középkori anyag cédulázása az 1495. évig haladt és folytatott Kossuth Lajos iratainak revideálása. A letétemények közül a Kolosy család levéltára és a Bánffy és Kubinyi családok levéltárához érkezett kiegészítések teljesen rendezettek és felállítottak. A Kolosy család levéltára a XIV. századból 2 db., a XV. századból 10 db., a XVI. századból 4 db. középkori eredeti oklevelet, 19 db. másolatot, 20 db. XVI. sz. mohácsi vész utáni, 302 db. XVII. sz., 565 db. XVIII. és 668 db. XIX. századi iratot, 55 db. genealogiai iratot, 9 db. rajzot és térképet és 58 db. elenchust, összesen 1712 dbot foglal magában. A Kubinyi család levéltára az újabb küldemény útján 5 db. XIV., 9 db. XV. századi eredeti oklevéllel, 8 db. XVI. sz. m. v. u., 26 db. XVII., 11 db. XVIII. századi darabbal és 1 db. genealogiával gyarapodván, a levéltár darabszáma ezzel 1168-ra emelkedett; a Bánffy család levéltárának újabb szaporulata pedig 32 db. XIX. századi irattal növelvén a levéltár anyagát, az jelenleg 2280 db. iratot foglal magában.

A Szögyény-Marich család levéltárának rendezése a XIX. századi anyagig haladt és befejezte legközelebbre várható.

IV.

A *hírlap-osztály* gyarapodása. Köteles példányokból 738 hírlap 24,115 száma (és pedig csomagokban kimutatással 19,594 szám, egyes számokban 4521 szám, összesen 24,115 szám).

A könyvtárban: 648 olvasó 1586 kötetet, a házon kívül 19 olvasó 71 kötetet, összesen 667 olvasó 1657 kötet hírlapot használt.

Céduláztatott 37 hírlap és 157 évfolyam. Átnézetett 738 hírlap 24,115 száma.

A köteles példányok, melyek kimutatással (csomagokban) beérkeztek, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek; ezenkívül a számokban beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak, betűrendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomag-küldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal reclamáltattak és ezek is följegyeztettek. A szerkesztőkhoz 20 kérő levél iratott a hiányzó hírlapszámok végett (kv. sz. 272.) f. év ápr. 16. kértünk 200 számot, beérkezett eddig 15 szám.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA AZ 1903-IK ÉVBEN.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet 1904. évi közgyűlésén dr. *Erdélyi Pál* igazgató a következő jelentésben ismertette a könyvtár állapotát az 1903-ik évben:

Tisztelt Közgyűlés! Az elmúlt év eredményeiről beszámolandó, két jelenségről kell bővebb szóval megemlékeznem. Az első az, hogy az 1903. évre benyújtott állami költségvetési javaslat a reménységnek rózsaszínű felhőit hiában vonatta föl a mi egünkre is, mint az egész egylet egére. A másik az, hogy a könyvtár munkája a megelőző év eredményeihez képest is, jelentékeny haladást mutat. Amaz a maga ridegségével figyelmeztetett arra, hogy a reménység vonzó képeit hiába is rajzolgattuk magunk elé; emez meggyőzött arról, hogy a könyvtár kifelé való hatásában is mindjobban teret foglal. Amaz lesorvasztotta ambícióinkat, emez felajzotta törekvéseinket. Ha tehát a végső számadást lezárjuk, a múlt évi mérleg úgy alakul, hogy a mit veszteségül róttunk fel, mikor arról értesültünk, hogy az állami segély 1903-ra elmarad, statisztikánkban mélyebb nyomot nem hagyott, mert a társadalom szinte kivételes buzgósággal támogatott minket, hogy vizsgálatot találjunk abban, a mit megnyertünk, azért, a mit elvesztettünk.

Látni való, hogy a reménység, melyet könyvtárunknak jövőendő fejlődéséhez fűztünk, játszik ugyan velünk, de el nem hagyhat bennünket. Ime, ennek az évnek eredménye, pedig mekkorát csalódunk az állami segély elmaradásában, végső kimutatásunk szerint, fölülmulja az előző évekéit; oda bízunk, a hova nem kellett volna és onnan nyertünk segítséget és nagy értékű támogatást és igen becses gyarapodást, a honnan nem is gondoltuk. A társadalom fölismerte és pártolásába vette intézetünknek közművelődési jelentőségét. Észrevette, hogy a könyvtár más, mint bizonyos könyveknek és egyéb dolgoknak holt anyaga és gyűjtőhelye, hogy a könyvtár él és hogy élni kíván, hogy a mit mi teszünk, nem magunkért teszünk, hanem a míveltségért, a tudományért, a közönségért és a mit